

N:o 91.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 16 maj 1895.
 — — — — — Andra Kammaren den 16 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Första Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 1) utlåtande n:o 14.)
 (Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 4) utlåtande n:o 15.)

Till Konungen.

I en hos Riksdagen väckt motion har hemställts, att Riksdagen måtte hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för en kommande Riksdag af förslag till lärlingslag, och har till stöd för denna hemställan anförts följande:

Medan Sverige inom allmänbildningens område onekligen stält sig i de främsta leden bland Europas kulturländer, hade man emellertid försummat en för landets sunda utveckling ytterst viktig fråga, nemligen uppfostringsväsendet inom handtverkerierna, eller med ett ord lärlingsfrågan.

Med näringsfrihetens införande 1864 hade det patriarkaliska förhållande, som förut varit rådande emellan mästaren och lärlingen, nästan helt och hållet upphört, och verkningarna häraf hade icke uteblifvit. Yrkeslärlingarne ansågo sig nemligen icke mera nu som förr bundna vid sina läromästare, utan missbrukade ofta sin frihet på ett sjelfsvådigt och för dem sjelfva och yrket ytterst skadligt sätt.

I saknad af någon som helst lag, hvilken bestämde lärlingens och läromästarens ömsesidiga förhållanden och förpligtelser, hade å andra sidan den senare, som dock borde vara i målsmans ställe, nu knappast vidare med sin lärling att skaffa, än att betala honom hans lön samt att af honom söka få det mesta möjliga arbete verkställt. Derfor plägade de också åtskiljas lika lätt, som sambandet emellan dem varit lösligt, eller så fort den ene ej längre tyckte sig behöfva den andre.

Visserligen angåfve § 15 mom. 1 af 1864 års näringsförfattning sättet för fabriks- och handtverksarbetares antagande, i det att nämnda lagrum föreskrefve, det sådant borde ske i närvaro af vittnen och att skriftlig öfverenskommelse dervid borde träffas, som noga bestämde tjänstetiden och villkoren i öfrigt, hvarförutom mom. 2 och 3 af samma paragraf stadgade dels näringsidkares föräldrarätt öfver af honom i tjänst antaget fattigt barn, som saknade målsman, dels ock under vissa villkor näringsidkares husbondevälde öfver andra biträden och arbetare. Erfarenheten hade emellertid visat, att dessa lagbestämmelser icke egnade sig att tillämpas med afseende på handtverkslärlingen, ty denne hade aldrig, hvarken förr eller nu, kunnat betraktas som tjenare, emedan han ej vore antagen för att tjena, utan för att lära yrket och sålunda utbilda sig för sin framtida uppgift.

Den fostran, som ynglingen i början finge, verkade merendels för hela lifvet och blefve för honom en inflytelse till godt eller ondt. Derfor vore det lagstiftarens förnämsta uppgift att så afväga lagen, att den i möjligaste mån främjade en god uppfostran för de uppväxande och sålunda blefve till verklig nytta icke allenast för den näringsklass, för hvilken den vore afsedd, utan för hela samhället.

En sådan lag för handtverkerierna saknade man i Sverige fullständigt, ty begreppet handtverkslärling och lärlingens uppfostran för sitt yrke vore allt för litet beaktadt i näringsförfattningen.

I många af Europas länder existerade en lärlingslag, och i flera af dessa hade man på senare tid återinfört det obligatoriska utlärlingsprofvet. Föreskriften om detta prof manade ynglingen till sträfvan att så lära sitt yrke, att han vid lärotidens slut kunde genom afläggandet af ett hedrande prof gifva ett åskådligt bevis på sin inhemtade kunskap i detsamma.

Sverige vore härutinnan i saknad af hvarje lagbestämmelse, och därför vore det ej underligt, att i många fall lärlingarne, obenägna för allt tvång, lemnade sina läromästare, innan de ens hunnit inhemta de enklaste grunderna för sitt yrke.

Men då dessa merendels fattiga ynglingars enda tillgång oftast

bestode uti de kunskaper, de kunnat inhemta under lärotiden, insåges lätt af huru stor vigt det vore, att deras lärotid ej finge planlöst tillbringas eller när som helst och på godtyckligt sätt afbrytas.

Handtverks- och industriföreningarna i riket hade visserligen med sällspord energi sökt bevara åt handtverkerierna afläggandet af utlärlingsprof samt bildat fonder för utdelande af belöningsmedaljer åt dem, som visat sig deraf förtjenta; men då medlemskap af dessa föreningar vore en frivillig sak, så hade deras verksamhet ej i vidsträcktare mån kunnat vara tillfyllest. Derför hade ock dessa föreningar samt de framsynte och erfärne handtverksidkarne i landet ständigt hyst den meningen, att en för vår tid lämpad lärlingslag vore af behovet påkallad, och i många år hade handtverksindustriens män på sina industriidkaremöten ställt denna fråga ibland de främsta på dagordningen.

Behovet af en dylik lag hade äfven uttalats såväl vid det sjunde allmänna industriidkaremötet i Norrköping år 1893, dervid jemväl ett »förslag till lärlingslag» blifvit antaget, som ock vid ett sammanträde med ledamöterna i Stockholms handtverksförening den 10 december 1894.

I Sverige gälde vid tiden för utfärdandet af förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 fabriks- och handtverksordningen af den 22 december 1846.

I nämnda handtverksordning fans visserligen ej föreskrift derom, att *lärling* skulle vid lärotidens slut aflägga prof, men var med afseende på de flesta yrken stadgadt, att för rättighet att utöfva yrket som *mästare* skulle presteras arbetsprof, hvilket i föreskrifven ordning underkastades granskning. Godkändes detta arbetsprof, erhöles det för yrkets utöfning nödiga mästartebrefvet.

I vår nu gällande näringslagstiftning saknas deremot hvarje bestämmelse derom, att den hos handtverksidkaren anstälde lärlingen, eller som han i näringsförordningen kallas »arbetaren», bör bibringas den utbildning i yrket, att han vid anställningstidens utgång må vara i stånd att afgifva läroprof.

Visserligen angifves uti §§ 13 och 14 af 1864 års förordning, att idkare af samma yrke eller olika yrken må bilda förening för angelägenheter, som röra yrkena, samt ega antaga och i föreskrifven ordning erhålla fastställelse å reglemente för sin verksamhet, och väl hafva, såsom ofvan anförts, de på grund af dessa stadganden existerande

handtverksföreningar sökt hos lärlingarne väcka håg för afläggande af läroprof, men då dessa föreningar sakna det stöd för sin verksamhet i dylik rigtning, som tillvaron af lämpliga lagbestämmelser derom skulle gifva, hafva de af föreningarna i berörda hänseende uppnådda resultat visat sig icke tillfredsställande, i det att de unga yrkesarbetarne mindre allmänt, än önskligt vore, söka vinna det erkännande af förvärfvad yrkeskicklighet, som godkännande utaf ett aflagdt arbetsprof innebär. Att detta bland vårt lands handtverksidkare ganska allmänt, för att ej säga enstämmigt, anses som ett för yrkesduglighetens upprätthållande synnerligen menligt förhållande, framgår såväl af uttalande vid ofvan omnämnda allmänna industriidkaremöte i Norrköping år 1893 och vid mötet hos Stockholms handtverksförening den 10 december 1894, som ock af den tillslutning, ofvanberörda motion på många håll i landet vunnit från nämnde näringsidkares sida, en tillslutning hvarom vittna de utaf handtverks- och fabriksföreningar flerstädes gjorda uttalanden, innefattande förordande af ifrågavarande framställning.

Men ehuru Riksdagen anser önskligt, att läroprofs afläggande genom lagstiftningen främjas i vidare mån än nu är förhållandet, anser dock Riksdagen att dessa prof icke böra blifva obligatoriska, åtminstone icke för så vidt dermed åsyftas att åt läroprofven gifva den betydelse, som dem är tillmätt i den norska lagen af den 29 juni 1894, nemligen att utgöra vilkor för rättighet att etablera sig som idkare af handtverk. — Sådant skulle stå i fullständig strid med den genom ordet »näringsfrihet» uttryckta princip, på hvilken hela vår nuvarande näringslagstiftning hvilar, men denna princip, som i förordningen af den 18 juni 1864 funnit sitt uttryck i bestämmelsen, att såsom vilkor för svensk mans rätt att idka handels- eller fabriksrörelse, handtverk eller annan handtering i allmänhet endast fördras att hafva god frejd samt råda öfver sig sjelf och sin egendom, bör efter Riksdagens mening fasthållas.

Enligt Riksdagens åsigt skulle en lagstiftning uti ifrågavarande hänseende lämpligast kunna åvägbringas efter danskt mönster. Om, såsom i Danmark skett, genom lagbestämmelse dels föreskrefves, att tillfälle till afläggande af *frivilliga* läroprof inom handtverksyrkena skulle beredas, dels ock angåfves den ordning, hvari de för sådana profs fullgörande nödiga regler skulle fastställas, föreställer sig Riksdagen att det afsedda målet skulle i väsentlig grad främjas, utan att man likväl bröte med den grundsats, hvarpå, såsom ofvan är nämndt, vår nuvarande näringslagstiftning är byggd.

Riksdagen håller också före, att i sammanhang härmed erfordras vissa förändringar i och tillägg till redan nu befintliga föreskrifter

rörande de handsverksidkaren och lärlingen ömsesidigt åliggande förpligtelser, särskildt beträffande skyldighet för den förre att tillse, det lärotiden så användes, att lärlingen vid densammas slut må hafva så fullständigt som möjligt lärt yrket, och i sådant syfte, bland annat genom lärlingens undervisande i tekniska yrkesskolor, der sådana finnas på platsen, söka bringa hans skicklighet derhän, att han kan aflägga godkänt läroprof. Utan att i deras enskildheter angifva dessa bestämmelser, vill Riksdagen dock rörande lärotiden erinra om en föreskrift, som i vår nu gällande lagstiftning saknas, men torde vara af vigt, nemligen att en kortare del af sagda tid betraktas såsom ömsesidig prøfvotid. En sådan bestämmelse fans jemväl i 1846 års handtverksordning och återfinnes äfven i flere främmande länders lagstiftning. Den är gemenligen bestämd till tre månader, en tid, som synes Riksdagen lämplig. Äfven om, såsom Riksdagen antager, det är temligen vanligt att i lärlingskontraktet göra bestämmelse om sådan prøfvotid, synes det dock Riksdagen att stadgandet borde vara i lagen intaget.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Riksdagen anhålla, det Eders Kongl. Maj:t ville låta bringa under utredning frågan om åvägabringande af lagbestämmelser i syfte att — utan rubbning af den grundsats om fri näringsutöfning, hvarpå förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 hvilat — bereda tillfälle för handtverksbiträden, som sådant önska, att aflägga läroprof, samt i sådant afseende och jemväl i öfrigt, derest utredningen dertill föranleder, föreslå förändringar i eller tillägg till gällande lagstiftning.

Stockholm den 16 maj 1895.

Med undersåtlig vördnad.